

Kongresno priopćenje

ISTAKNUTO SA SEDMOG KONGRESA ESNO-a: GREEN FUTURE, HEALTH WORKPLACE – NURSE SPECIALIST LEADING THE WAY

Rosario Caruso^{1,2,3}, Adriano Friganovic^{1,4,5}, Ber Oomen¹, Alessandro Stievano^{1,6}

¹ European Specialist Nurses Organisation, Arnhem, the Netherlands

² The Foundation for Nurse Specialists Europe, Arnhem, the Netherlands

³ Department of Biomedical Sciences for Health, University of Milan, Italy

⁴ University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

⁵ Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Rijeka, Croatia

⁶ Department of Clinical and Experimental Medicine, University of Messina, Italy

Dopisni autor: Rosario Caruso ✉ rosario.caruso@unimi.it

DOI: <https://doi.org/10.65241/wh.8.1.10>

Citiranje: Caruso R, Friganovic A, Oomen B, Stievanno A. Istaknuto sa sedmog kongresa Esno-a: Green Future, Health Workplace – Nurse Specialist Leading The Way. *World of Health*. 2025;1(8):98-107. <https://doi.org/10.65241/wh.8.1.10>

Primljeno: 7. srpnja 2025. | Recenzirano: 21. srpnja 2025. | Prihvaćeno: 21. srpnja 2025.

SAŽETAK

7. kongres Europske organizacije medicinskih sestara specijalista (ESNO), održan u Zagrebu od 29. do 31. svibnja 2025., označio je ključni trenutak za napredak specijalističkog sestринства u Europi. Glavna tema kongresa bila je „Zelena budućnost, zdravo radno mjesto – medicinske sestre specijalisti predvode put“, gdje su istaknuti suvremeni izazovi, uključujući održivost okoliša, otpornost radne snage i skrb usmjerenu na pacijenta. Događaj je sadržavao dinamične sesije, npr. Hackathon, koji je potaknuo zajednički kreirane, primjenjive strategije te plenarne rasprave koje su istraživale integraciju inovacija, liderstva i ekološke odgovornosti u sestrińsku praksu. Na kongresu su predstavljena 63 znanstvena doprinosa, što odražava snažnu predanost napretku utemeljenom na dokazima u različitim tematskim područjima. Značajna je prekretnica službeno pokretanje Zaklade specijaliziranih medicinskih sestara u Europi (FoNSE), osnovane radi pružanja operativne i tehničke podrške kao nadopune ESNO-ovim političkim i zagovaračkim misijama te inauguracija časopisa *World of Health* kao ESNO-ove namjenske znanstvene platforme. Ove inicijative pokazuju višedimenzionalni pristup osnaživanju medicinskih sestara specijalista kao predvodnica sistemskih promjena, naglašavajući ključnu ulogu sestринства u oblikovanju otpornih, pravednih i humano usmjerenih zdravstvenih sustava. Rezultati kongresa naglašavaju važnost spajanja znanstvene

izvrsnosti sa strateškom vizijom u svrhu snalaženja u složenosti budućih europskih zdravstvenih krajolika.

Ključne riječi: izvješće s kongresa, sestринство, vodstvo, zdravlje okoliša, praksa utemeljena na dokazima, Europa.

UVOD

Posljednjih Godina, zdravstveni sustavi diljem svijeta suočeni su s neviđenim izazovima koji otkrivaju duboke strukturne ranjivosti i ističu hitnu potrebu za transformacijom (1–3). Pandemija bolesti COVID-19 pojačala je globalni nedostatak radne snage i naglasila krhkost zdravstvene infrastrukture, posebno radne snage u sestринstvu, koja ostaje okosnica pružanja skrbi za pacijente (4–6). Istodobno, rastuća klimatska kriza naglasila je nužnost ugradnje ekološke održivosti u zdravstvene usluge, pri čemu zdravstveni sustavi čini gotovo 5% globalnih emisija stakleničkih plinova (7,8).

Uz sve veće izazove, rastuća stopa kriza mentalnog zdravlja među zdravstvenim djelatnicima, pogoršana velikim opterećenjem poslom, moralnim stresom i nedostatkom sustavne podrške, izazvala je uzbunu diljem svijeta (9). Štoviše, prelazak na skrb temeljenu na vrijednostima zahtijeva nove modele prakse usmjerene na ishode usmjerene na pacijenta, a ne isključivo na proceduralnu učinkovitost. (10). U ovom složenom

kontekstu, uloga medicinskih sestara brzo evoluirala (10–12). Sve je veća potreba za snažnim, prilagodljivim i vizionarskim vodstvom u sestrinstvu sposobnim za premošćivanje kliničke izvrsnosti, zagovaranja politika, zaštite okoliša i suosjećajne skrbi (13,14). Osobito su medicinske sestre specijalisti u jedinstvenoj poziciji pokretača tih promjena inovativnim modelima pružanja skrbi, poticanjem interdisciplinarnе suradnje i zalaganjem za pristupe usmjerene na čovjeka na svim razinama zdravstvenog sustava (14,15).

Nadovezujući se na ovaj kontekst primijenjen na europsku regiju, na 6. kongresu Europske organizacije medicinskih sestara specijalista (ESNO) održanom 2024. godine, poduzeti su ključni početni koraci prema redefiniranju uloga specijaliziranih medicinskih sestara u promjenjivom okruženju zdravstvene skrbi (15). Na kongresu 2024. naglašeno je unapređenje vodstva u sestrinstvu, razvoj kliničkih i političkih kompetencija te integraciju održivosti i digitalne transformacije u sestrinšku praksu (15). Ključne teme bile su važnost jačanja naprednih okvira prakse, poticanje transnacionalne suradnje i rješavanje pitanja jednakosti u mobilnosti i obrazovanju medicinskih sestara/tehničara. Na kongresu su istaknuti značajni nedostaci u usklađenosti politika diljem Europe, nedosljedna podrška dobrobiti medicinskih sestara/tehničara i nedostatak sustavnih strategija za ugradnju ekološke odgovornosti u zdravstvene ustanove (15).

Ove su rasprave naglasile jasnu i hitnu potrebu za prelaskom s konceptualnih okvira prema konkretnim, provedivim rješenjima koja osnažuju medicinske sestre specijaliste kao posrednike sistemskih promjena. Ovo priznanje postavilo je temelje za 7. kongres ESNO-a 2025. godine, osmišljen kako bi se ove vizionarske ideje prevele u praktične akcije. S temom „Zelena budućnost, zdravo radno mjesto – medicinske sestre specijalisti predvode put“, kongres je 2025. imao za cilj katalizirati strategije vođene medicinskim sestrama koje se bave otpornošću radne snage, održivošću okoliša i pružanjem skrbi usmjerene na pacijenta. ESNO 2025. imao je za cilj premostiti težnje politika s inovacijama u stvarnom svijetu, naglašavajući ključnu ulogu medicinskih sestara specijalista u oblikovanju održive i na čovjeka usmjerene budućnosti europskih zdravstvenih sustava. To je postignuto integriranjem dinamičnih formata, npr. Hackathona kao zagrijavanja, uz plenarne i paralelne sjednice.

U skladu s Europskim stupom socijalnih prava, ovo kongresno izvješće smješta 7. ESNO kongres u širi kontekst socijalne politike koji naglašava jednakost, građansko sudjelovanje i transformaciju zdravstva temeljenu na pravima (16). Kongres je aktivno doprinio jačanju dijaloga civilnog društva uključivanjem udruga medicinskih sestara, skupina pacijenata i građanskih organizacija iz cijele Europe, potičući time uključivo zajedničko stvaranje zdravstvene politike i zajedničku odgovornost u procesima donošenja odluka (16,17).

Mentalno zdravlje obrađeno je kao društveni prioritet, s posebnom pažnjom na rastući teret za pojedince, zajednice i zdravstvene radnike, ističući ključnu ulogu medicinskih sestara u pružanju integriranih i suosjećajnih odgovora u različitim okruženjima skrbi (18,19). Štoviše, kongres je stvorio prostor za razmišljanje o rodnoj ravnopravnosti i socijalnoj pravdi, prepoznajući da sestrinstvo - budući da je pretežno ženski posao - nudi jedinstvenu perspektivu za rješavanje razlika u vodstvu, pristupu uslugama i zastupljenosti u donošenju politika (19,20). Ove teme duboko odražavaju prioritete EU-a i ciljeve socijalne pravde (16). Konačno, priznajući međusobnu povezanost digitalne i zelene tranzicije, na raspravama je istaknuto kako medicinske sestre doprinose klimatski osviještenim praksama i etičkoj upotrebi digitalnih tehnologija u skrbi (21,22). Integracijom ovih dimenzija, Kongres ESNO-a 2025. godine pojačao je ulogu medicinskih sestara ne samo kao kliničkih stručnjaka već i kao građanskih aktera koji oblikuju pravednije, otpornije i društveno odgovornije zdravstvene sustave diljem Europe. U tom kontekstu, sažimanje glavnih naglasaka osigurava širu diseminaciju među kliničarima, kreatorima politika i istraživačima diljem svijeta te potiče kontinuirani dijalog i informira buduće strateške smjerove u sestrinškoj praksi i politici. Iz tog razloga, ovo izvješće s kongresa ima za cilj pružiti sveobuhvatan pregled 7. kongresa ESNO-a, s posebnim naglaskom na inovativne ishode Hackathona, glavne plenarne rasprave i nove tematske trendove.

KONTEKST

7. kongres ESNO-a održan je od 29. do 31. svibnja 2025. u Zagrebu. Organiziran pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske i gradonačelnika grada Zagreba, kongres je okupio medicinske sestre specijaliste, čelnike u zdravstvu, kreatore politika i istraživače iz cijele Europe i šire. Uz 210 sudionika koji su predstavljali 26 zemalja, događaj je poslužio kao dinamična platforma za razmjenu praksi utemeljenih na dokazima, istraživanje inovativnih modela skrbi i poticanje međunacionalne suradnje. Tema kongresa, „Zelena budućnost, zdravo radno mjesto – medicinske sestre specijalisti predvode put“, istaknula je ključnu ulogu medicinskih sestara specijalista u rješavanju suvremenih izazova poput održivosti okoliša, otpornosti radne snage i unapređenja skrbi usmjerene na čovjeka i temeljene na vrijednostima.

HACKATHON ESNO-A: 29. SVIBANJ 2025.

29. svibnja 2025., 7. kongres ESNO-a u Zagrebu bio je domaćin 4. hackathona ESNO-a, dinamičnog i akcijski vođenog događaja osmišljenog za odmicanje od rasprave i ulazak u opipljive inovacije na razini cijelog sustava. Pod zajedničkom temom „Rješavanje

krize zdravstvene radne snage medicinskih sestara u jednom danu - jeste li spremni za izazov?", medicinske sestre specijalisti, vodeći stručnjaci u području politike i partneri iz cijele Europe udružili su snage kako bi zajednički stvorili transformativne strategije za budućnost sestrinstva.

Hackathon je započeo zajedničkim temeljnim sporazumom: medicinske sestre nisu samo ključni pružatelji skrbi, već i arhitekti sistemskih inovacija. Događaj je naglasio da je „softver“ skrbi, uključujući komunikaciju, profesionalni identitet i refleksivnu praksu, jednako ključan kao i „hardver“ zdravstvenih sustava za osiguranje otpornosti, kvalitete i zadržavanja radne snage.

Tijekom dana, sudionici su se duboko bavili sa sedam ključnih tema, identificirajući izvediva, praktično utemeljena rješenja, istovremeno razmišljajući o ulogama, disciplinama i institucionalnim granicama. Atmosfera je bila električna, ispunjena energijom, kreativnošću i kolektivnom strašću, demonstrirajući u stvarnom vremenu kako izgleda vodstvo u sestrinstvu: suradničko, hrabro i usmjereno na budućnost.

Sesije Hackathona dale su prioritet: (a) zajedničkom stvaranju nad pukom raspravom s naglaskom na zajedničku odgovornost i neposrednu primjenjivost; (b) interdisciplinarnoj suradnji, integriranju perspektiva iz kliničkih, strateških i političkih domena; (c) inovacijama temeljenim na vrijednostima i digitalnim inovacijama, unapređenju održivosti i skrbi usmjerene na čovjeka. Preciznije, na hackathonu se govorilo o šest glavnih područja, od kojih je svako generiralo prijedloge koji se mogu primijeniti: ostanak medicinskih sestara u struci, mentorstvo kao strukturna nužnost, mentalno zdravlje i dobrobit, zdravstvena skrb temeljena na vrijednostima, interprofesionalna suradnja, uvidi za otvorenim stolom („Što smo propustili?“).

Središnji dio Hackathona bio je i koncept „moralne ambicije“, prepoznajući sestrinstvo ne samo kao tehničku profesiju već i kao moralni i društveni poziv ključan za ljudsku dobrobit. Predanost humanizaciji skrbi bila je očita tijekom cijelog događaja, a sudionici su se zalagali za konkretne, lokalno primjenjive strategije za smanjenje jaza između vizionarske politike i svakodnevnih prakse.

Događaj je kulminirao kolektivnom deklaracijom koja je sažela ideje, ambicije i obveze generirane tijekom sesije. Ova deklaracija bit će osnova za izvješće namijenjeno europskim institucionalnim dionicima i poslužit će kao nacrt za buduće zajedničke inicijative.

Utjecaj Hackathona proširio se i izvan samog kongresa. 4. studenog 2025. planiran je sljedeći događaj u Europskom parlamentu pod nazivom „Strategija zdravstvene radne snage i skrbi za budućnost Europe“, čime će se dodatno pojačati glas i vodstvo medicinskih sestara u oblikovanju otpornog, inteligentnog i održivog zdravstvenog sustava za sve Europljane.

NAJVAŽNIJI DOGAĐAJI S PLENARNIH SJEDNICA

Na plenarnim sjednicama 7. kongresa ESNO-a unaprijeđena je tema kongresa kroz kritičke rasprave koje obuhvaćaju inovacije, održivost radne snage, profesionalni identitet i upravljanje okolišem.

Autori nekoliko prezentacija usredotočili se na zamišljanje budućnosti sestrinske prakse i vodstva unutar sve povezanijeg i tehnološki naprednijeg svijeta. Fiona Timmins naglasila je imperativ prenošenja dokaza iz globalnih istraživanja i inovacija u svakodnevnu sestrinsku praksu, zalažući se za model skrbi koji je istovremeno utemeljen na znanosti i reagira na promjenjive potrebe pacijenata. Susan Gennaro ponudila je uvjerljivo istraživanje umjetne inteligencije kao revolucionarne sile u sestrinstvu, ističući njezin transformativni potencijal, a istovremeno upozoravajući na rizike dehumanizacije. Sylvia Yuk Kuen Fung ponudila je sveobuhvatan okvir za sazrijevanje napredne prakse sestrinstva u Hong Kongu, predstavljajući model koji odražava težnje europskog vodstva u sestrinstvu. Slično tome, Anders Kottorp osvrnuo se na složenu dinamiku svojstvenu multidisciplinarnim istraživanjima u zdravstvu, naglašavajući potrebu da medicinske sestre preuzmu vodstvo u okruženjima suradnje u kojima često dominiraju druge profesije.

Govoreći o dvostrukim imperativima otpornosti radne snage i održivosti okoliša, drugi govornici istaknuli su hitne sistemske izazove i inovativne pristupe politici. András Tivadar Kulja raspravljao je o Planu Europske unije za krizne situacije u zdravstvu (23), naglašavajući potrebu za reformama politika koje jamče i održivo zapošljavanje i podržavajuće radne uvjete za medicinske sestre. Aleksandar Racz klimatske je promjene opisao kao definirajuću krizu javnog zdravstva našeg vremena, potičući medicinske sestre da preuzmu vodeću ulogu u naporima za ublažavanje i prilagodbu, što su ponovili i brojni sudionici koji su naglasili važnost klimatski svjesne skrbi. Snježana Čukljek predstavila je empirijske nalaze o kvaliteti radnog života medicinskih sestara i o namjerama medicinskih sestara da napuste profesiju, nudeći dokaze koji će informirati o konkretnim strategijama njihovog zadržavanja. Dianne Morrison-Beedy naglasila je da se radna mjesta usmjerena na dobrobit moraju promatrati kao organizacijski imperativi, a ne kao individualne odgovornosti, zalažući se za strukturne promjene koje podržavaju mentalno zdravlje i profesionalnu dobrobit. Ove su rasprave istaknule složenu interakciju između fizičke i psihološke sigurnosti medicinskih sestara i ukupne održivosti zdravstvenih sustava.

Sudionici kongresa također su se duboko pozabavili temama profesionalnog identiteta, poštovanja i naprednog vodstva. Prezentacija Joyce J. Fitzpatrick o globalnom vodstvu u sestrinstvu naglasila je ključnu ulogu specijalizacije u jačanju sposobnosti struke da zadovolji

složene zdravstvene zahtjeve. Alessandro Stievano i kolege pružili su uvid u iskustva medicinskih sestara javnog zdravstva u vezi s profesionalnim poštovanjem u različitim europskim kontekstima, ističući i zajedničke borbe i kulturno specifične izazove. U povezanoj studiji, Sara Carrodano i njezin tim istraživali su ulogu profesionalnog dostojanstva u palijativnoj i hospicijskoj skrbi, otkrivajući da dostojanstvo nije samo apstraktna vrijednost već opipljiva komponenta sestrinstva usmjerenog na pacijenta. Rasprave oko profesionalnih udruženja, poput Sigma Theta Tau, istaknule su važnost kolektivnog zagovaranja u oblikovanju zdravstvene politike i unapređenju statusa medicinskih sestara unutar hijerarhije zdravstvene zaštite.

Tematska nit kroz koja je ujedinila cijeli plenarni program bila je integracija klimatski osviještenih i zelenih praksi skrbi. Prezentacije o ugradnji ekološke održivosti u jedinice intenzivne njege, integraciji ekološke odgovornosti u obrazovanje veterinarskih

medicinskih sestara i pozicioniranju klimatskih promjena kao ključnog fokusa u praksi javnog zdravstva zajedno su pokazale višestruku ulogu medicinskih sestara specijalista kao agenata ekološkog upravljanja.

ZNANSTVENI DOPRINOSI

Znanstveni doprinosi predstavljani na 7. kongresu ESNO-a duboko svjedoče o dinamičnosti i intelektualnoj strogosti koji karakteriziraju suvremenu znanost u sestrinstvu. Odražavajući temu kongresa „Zelena budućnost, zdravo radno mjesto – medicinske sestre specijalisti predvode put“, doprinosi su ilustrirali stratešku viziju i operativne kapacitete medicinskih sestara specijalista da vode transformativne promjene u više područja.

Znanstveni doprinosi kratko prikazani u ovom odjeljku temelje se na 63 sažetka predstavljena tijekom kongresa, kako je detaljno opisano u Tablici 1.

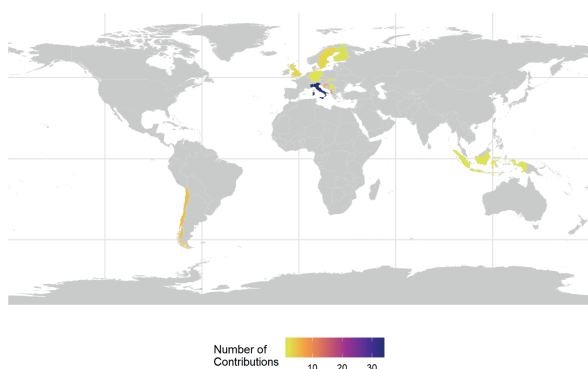
Tablica 1. Pregled 61 znanstvenog rada predstavljenog na 7. kongresu ESNO-a s naslovom, autorima, državom ili institucijom i tematskim područjem.

Naslov (skraćeni)	Autori	Država/ institucija	Tematsko područje
Profesionalno poštovanje kod medicinskih sestara u Finskoj	Stievano i sur.	Italija, Finska	Profesionalni identitet i dostojanstvo
Buduće kompetencije medicinskih sestara	Notarnicola i sur.	Italija	Obrazovanje i kompetencije
Održivost okoliša na intenzivnoj njezi	Sanhueza i Olive	Čile	Ekološka održivost
Klimatske promjene, osviještenost medicinskih sestara	Perna i sur.	Italija	Ekološka održivost
Igrifikacija za dobrobit starijih osoba	Lommi i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Digitalno obrazovanje medicinskih sestara	Pišćenec i Trnčević	Hrvatska	Obrazovanje i digitalna transformacija
Stigma kod mentalnih bolesti	Marcomini i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Dostojanstvo u palijativnoj skrbi	Carrodano i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Transformacija vodstva	Notarnicola i Duka	Italija, Albanija	Vodstvo i organizacijski razvoj
Samoučinkovitost u nutricionističkoj skrbi	Belloni i sur.	Italija	Vodstvo i kompetencije
Znanje o sepsi kod studenata	Besker i sur.	Multinacionalno	Obrazovanje i kompetencije
Uključenost pacijenata i spol	Marcomini i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Povratno podučavanje za hipertenziju	Marcomini i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Izazovi imunizacije u Srbiji	Mosić i sur.	Srbija	Javno zdravstvo i politika
Migracija albanskih medicinskih sestara	Dervishi i sur.	Albanija, Njemačka	Otpornost radne snage
Intervencija temeljena na prirodi za osoblje	Gardalini i sur.	Italija	Otpornost i blagostanje radne snage
Kućanski otpad u čileanskim zdravstvenim ustanovama	Olive i sur.	Čile	Ekološka održivost

Promjene otisaka prstiju nakon kemoterapije	Belloni i sur.	Italija	Sigurnost pacijenata i bioetika
Postoperativna bol u kardiokirurškim zahvatima	Ahmetbegovic i sur.	Švedska, Bosna i Hercegovina	Inovacija usmjerena na pacijenta
Iscjeljujuća moć prirode	Armano i sur.	Hrvatska	Ekološka održivost
Klaster ponašanja samopomoći u starijih osoba	Gara i sur.	Italija, Albanija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Buka na intenzivnoj njezi i rezultati za osoblje	Bellini i sur.	Italija	Otpornost radne snage
Edukacija veterinarskih medicinskih sestara o održivosti	Gibbins	UK	Ekološka održivost
Crveni kod: klima kao zdravstvena kriza	Racz	Hrvatska	Ekološka održivost
Higijena u bolnicama u Hrvatskoj	Močenić i sur.	Hrvatska	Sigurnost pacijenta i politika
TikTok i edukacija medicinskih sestara	Ciannamea i sur.	Italija	Obrazovanje i digitalna transformacija
Probiotici kod IBD-a	Dugonjić i sur.	Švedska	Inovacija usmjerena na pacijenta
Samoučinkovitost kod kroničnih stanja (Albanija)	Gara i sur.	Italija, Albanija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Intervencije kod moralne patnje	Marcomini i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Sigurnost pacijenata u slovačkim bolnicama	Velková	Slovačka	Sigurnost pacijenta i politika
Zelena kompetencija u veterinarskom obrazovanju	Gibbins	UK	Ekološka održivost
Klimatske promjene i zdravstveni rizici	Racz	Hrvatska	Ekološka održivost
Kurikulum za sepsu	Rocca i sur.	Multinacionalno	Obrazovanje i kompetencije
Društveni mediji u edukaciji medicinskih sestara	Ciannamea i sur.	Italija	Obrazovanje i digitalna transformacija
Samopomoć kod multimorbiditeta (Albanija)	Gara i sur.	Italija, Albania	Inovacija usmjerena na pacijenta
Gospodarenje otpadom u Čileu	Olive i sur.	Čile	Ekološka održivost
Stilovi vođenja i zadovoljstvo medicinskih sestara	Notarnicola i Duka	Italija, Albania	Vodstvo i organizacijski razvoj
Burnout i fluktuacija medicinskih sestara	Ivziku i sur.	Italija	Otpornost radne snage
Higijena okoliša i kontrola infekcija	Močenić i sur.	Croatia	Sigurnost pacijenta i politika
Grupiranje prehrane u Italiji	Belloni i sur.	Italija	Kompetencije i sigurnost pacijenta
Digitalni angažman i kronična stanja	Marcomini i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Osnaživanje starijih osoba u skrbi za kronične bolesti	Gara i sur.	Italija, Albanija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Mapiranje palijativnog dostojanstva	Carrodano i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Klimatski osviještena intenzivna njega	Sanhueza & Olive	Čile	Ekološka održivost
Igrifikacija za starije odrasle osobe	Lommi i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Integracija albanskih medicinskih sestara u Njemačkoj	Dervishi i sur.	Albanija, Njemačka	Otpornost radne snage
Veterinarsko obrazovanje i zeleni standardi	Gibbins	UK	Ekološka održivost

Društveni mediji u stažiranju	Ciannamea i sur.	Italija	Obrazovanje i digitalna transformacija
Stigma kod mentalnih bolesti	Marcomini i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Promjene otisaka prstiju i liječenje raka	Belloni i sur.	Italija	Sigurnost pacijenta i bioetika
Intervencije osoblja temeljene na prirodi	Gardalini i sur.	Italija	Otpornost i blagostanje radne snage
Edukacija i znanje o sepsi	Rocca i sur.	Multinacionalno	Obrazovanje i kompetencije
Digitalni alati u angažmanu pacijenata	Marcomini i sur.	Italija	Inovacija usmjerena na pacijenta
Probiotici i kontrola IBD-a	Dugonjić i sur.	Švedska	Inovacija usmjerena na pacijenta
Strategije imunizacije	Mosić i sur.	Srbija	Javno zdravstvo i politika
Jaz u održivosti otpada u Čileu	Olive i sur.	Čile	Ekološka održivost
Okviri klimatskih kriza	Racz	Hrvatska	Ekološka održivost
Oporavak pacijenata i prirodni pogledi	Armano i sur.	Hrvatska	Ekološka održivost
Mapiranje dostojanstva palijativne skrbi	Carrodano i sur.	Italija	Psihosocijalne i etičke dimenzije
Prediktori burnouta i fluktuacije	Ivziku i sur.	Italija	Otpornost radne snage
Dinamika burnouta i zadovoljstva u sestrinstvu	Ivziku i sur.	Italija	Otpornost radne snage

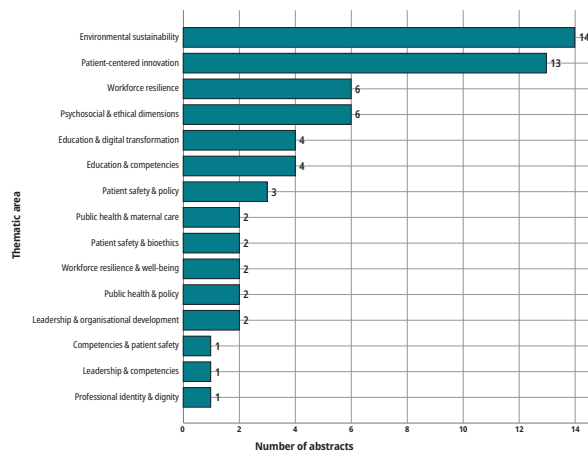
Globalna toplinska karta (Slika 1) pokazuje snažnu europsku jezgru u znanstvenoj produkciji, posebno predvođenu Italijom, koja je doprinijela najvećim brojem sažetaka (n = 34). Doprinosi su stigli i iz drugih europskih zemalja, kao i iz Južne Amerike (Čile), Azije (Indonezija) i nordijske regije (Švedska, Finska), što naglašava široki međunarodni doseg kongresa i ističe aktivno sudjelovanje medicinskih sestara specijalista u različitim zdravstvenim kontekstima.

Slika 1. Globalna toplinska karta prikazuje distribuciju znanstvenih doprinosa predstavljanih na 7. kongresu ESNO-a (2025.); intenzivnije boje označavaju države s većim brojem sažetaka.

Raspodjela sažetaka po tematskim područjima (Slika 2) ističe strateške prioritete i znanstveni fokus 7. kongresa ESNO-a. Održivost okoliša i inovacije usmjerene na

pacijenta jasno su se istaknule kao najzastupljenije teme, što odražava snažnu kolektivnu predanost integraciji ekološke odgovornosti i humanizirane skrbi unutar sestriinske prakse. Značajna prisutnost doprinosa o psihosocijalnim i etičkim dimenzijama dodatno naglašava važnost rješavanja moralnih, emocionalnih i relacijskih aspekata u suvremenoj zdravstvenoj skrbi. U međuvremenu, područja poput profesionalnog identiteta, otpornosti radne snage i vodstva otkrivaju kontinuirane napore za jačanje sestriinskih kapaciteta i prilagodljivosti u promjenjivom zdravstvenom krajoliku. Sveukupno, ova raspodjela odražava višedimenzionalnu viziju sestrinstva koja je i tehnički napredna i duboko ukorijenjena u ljudskoj i planetarnoj dobrobiti.

Slika 2. Raspodjela sažetaka prezentiranih na 7. kongresu ESNO-a po tematskim područjima

Autori nekoliko prezentacija bave se razvojem krajolika otpornosti radne snage i profesionalnog identiteta. Stievano i kolege ispitali su profesionalno poštovanje među medicinskim sestrama javnog zdravstva u Finskoj, naglašavajući kako samopoštovanje i povjerenje pacijenata služe kao temeljni stupovi za poticanje dostojanstva i profesionalnog zadovoljstva. (24). Uz to, Notarnicola i suradnici izložili su sustavni pregled koji mapira buduće sestrinske kompetencije, naglašavajući imperativ njegovanja strukturnih i viših kognitivnih vještina kao odgovor na sociokulturne i demografske transformacije (24). Ova istraživanja naglasila su potrebu za kulturnim promjenama unutar sestrinstva i strateškim razvojem okvira cjeloživotnog učenja.

Paralelno s tim, upravljanje okolišem pojavilo se kao istaknuta tema. Doprinosi poput narativnog pregleda o održivosti okoliša u jedinicama intenzivne njege Sanhueze i Olive ponudili su sveobuhvatan okvir za integriranje ekološke odgovornosti u okruženja s visokim udjelom resursa, zalažući se za procjene životnog ciklusa i 5R okvir kao ključne strategije za smanjenje emisija (24). Pilot studija Perne i suradnika o promicanju svijesti i promjene ponašanja u vezi s klimatskim i zdravstvenim rizicima dodatno je ilustrirala sposobnost medicinskih sestara da kataliziraju djelovanje javnog zdravstva putem obrazovnih intervencija utemeljenih na načelima planetarnog zdravlja (24).

Područje inovacija usmjerenih na pacijenta i digitalne transformacije bilo je živopisno predstavljeno. Lommi i njegovi kolege pregledali su primjenu igrifikacije kao sredstva za poboljšanje socijalizacije i kvalitete života među starijim odraslim osobama, ističući njen potencijal zanimljive i participativne strategije za promicanje aktivnog starenja i dobrobiti (24). Pišćenec i Trnčević predstavili su napredne digitalne platforme u obrazovanju medicinskih sestara, prikazavši kako tehnološki napredna okruženja za učenje mogu potaknuti kliničke kompetencije i povećati samopouzdanje studenata prije kontakta s pacijentima (24). Ovi doprinosi pokazali su ključno sjecište tehnologije i skrbi usmjerenom na čovjeka, naglašavajući dvostruke imperativne inovacije i suosjećanja.

Štoviše, na kongresu su predstavljena istraživanja psihosocijalne i etičke dimenzije skrbi. Marcomini i kolege mapirali su iskustva stigme među osobama koje žive s mentalnim bolestima, objašnjavajući višestruki utjecaj socijalne isključenosti i zalažući se za individualizirana, empatična okruženja skrbi (24). Carrodano i koautori ispitali su dostojanstvo u palijativnoj i hospicijskoj skrbi, otkrivajući ga kao vitalnu, opipljivu komponentu sestrinstva usmjerenog na pacijenta koja nadilazi apstraktne etičke konstrukte (24).

Dodatno obogaćujući znanstveni diskurs, doprinosi o vodstvu i organizacijskom razvoju donijeli su vrijedne

uvide. Rad Notarnicole i Duke o transformaciji vodstva i dinamici sestrinstva naglasio je važnost poticanja adaptivnih modela vodstva temeljenih na vrijednostima kako bi se riješila nestabilnost i složenost suvremenih zdravstvenih sustava (24). Istodobno, empirijske studije o samoučinkovitosti medicinskih sestara u specijaliziranim domenama, kao što je klasterka analiza samoučinkovitosti nutritivne njege među talijanskim medicinskim sestrama, dale su nijansirane perspektive o prilagođavanju profesionalnog razvoja specifičnim kliničkim kompetencijama (24).

PROGRAM STIPENDIJA ESNO-A

Nezaboravna večer, obilježena slavljem, priznanjem i profesionalnim ponosom, odvijala se tijekom svečane večere 7. kongresa ESNO-a. Tijekom događaja, Adriano Friganović i Alessandro Stievano formalno su uručili stipendije, odajući počast izvrsnosti u specijalističkoj sestrinstvu i priznajući izvanredan doprinos kliničkoj praksi, vodstvu i istraživanju.

Marie Louise Luiking također je uručila posebna priznanja Alpha Alpha Gamma ogranku Sigma Theta Tau International te dodijelila Nagradu za izvrsnost predsjedniku ESNO-a Adrianu Friganoviću kao priznanje za njegov istaknuti doprinos intenzivnoj njezi i vizionarsko vodstvo u sestrinstvu.

Večer je također obilježila službena prezentacija novih ESNO stipendista, skupine od 13 uglednih medicinskih sestara specijalista priznatih zbog njihove iznimne predanosti unapređenju prakse, obrazovanja i politike diljem Europe.

POKRETANJE ZAKLADE MEDICINSKIH SESTARA SPECIJALISTA U EUROPI (FONSE)

Ključna prekretnica 7. kongresa ESNO-a bilo je službeno pokretanje Zaklade medicinskih sestara specijalista u Europi (FoNSE), ključne inicijative usmjerene na jačanje kapaciteta medicinskih sestara specijalista i unapređenje operativne izvrsnosti diljem Europe. FoNSE je osnovana kako bi služila kao operativna okosnica koja nadopunjuje ESNO-ovu političku i zagovaračku misiju, pružajući stratešku i tehničku podršku za poticanje istraživanja, obrazovanja i interdisciplinarnu suradnje. Ključni ciljevi uključuju promicanje prakse utemeljene na dokazima, razvoj standardiziranih obrazovnih okvira, olakšavanje međunarodne suradnje i zagovaranje formalnog priznavanja i usklađivanja uloga specijaliziranih medicinskih sestara diljem Europske unije. Zaklada utjelovljuje viziju budućnosti pozicioniranja Europe kao globalnog mjerila za inovacije u specijaliziranoj sestrinskoj njezi, rješavajući ključne izazove radne snage, istovremeno poboljšavajući modele skrbi usmjerene na pacijenta, tehnološki integrirane i ekološki održive. Pokretanje FoNSE-a značajan je korak prema konsolidaciji specijalističke sestrinske prakse i

potvrđuje kolektivnu predanost oblikovanju otporne i za budućnost spremne zdravstvene radne snage.

Rosario Caruso (Italija) obnaša dužnost izvršnog direktora, pružajući strateški nadzor i znanstveno vodstvo utemeljeno na opsežnom stručnom znanju u istraživanju i politici sestrinstva. Shirley Gibbins (UK) djeluje kao tajnica i zamjenica blagajnika te donosi značajnu operativnu i administrativnu oštroumnost u podršku upravljanju i financijskom upravljanju zakladom. Maria Cassar (Malta) vodi obrazovne inicijative kao voditeljica obrazovanja, koristeći svoje bogato iskustvo u razvoju kurikuluma i stručnog usavršavanja za promicanje usklađenog specijalističkog obrazovanja u državama članicama. Kristian Civka (Hrvatska) služi kao voditelj komunikacija te je odgovoran za povećanje vidljivosti zaklade i poticanje angažmana s različitim dionicima putem učinkovitih strategija diseminacije. Konačno, Arianna Magon (Italija) obnaša dužnost blagajnice, osiguravajući dobro financijsko upravljanje i podržavajući održivi rast zaklade.

U tom kontekstu bitno je jasno artikulirati komplementarne, ali različite uloge ESNO-a i FoNSE-a u unapređenju specijalističke medicinske sestre diljem Europe. Iako ESNO ostaje ugledno profesionalno udruženje usmjereno na promicanje političkog, na politikama utemeljenog i profesionalnog glasa medicinskih sestara specijalista, njegova je glavna misija usmjerena na prepoznavanje, obrazovanje i zagovaranje. Kroz strateško umrežavanje, angažman u politici i širenje najboljih praksi, ESNO jača profesionalni identitet i utjecaj specijalističkih medicinskih sestara unutar europskog zdravstvenog krajolika.

FoNSE, nasuprot tome, funkcionira kao operativni i tehnički pokretač koji podupire i pojačava strateške ciljeve ESNO-a. Kao savjetodavna zaklada, FoNSE pruža bitnu podršku kroz prikupljanje sredstava, organiziranje obrazovnih i istraživačkih inicijativa te olakšavanje aktivnosti diseminacije temeljenih na dokazima. Njegova misija duboko je ukorijenjena u unapređenju specijalističkog sestrinstva omogućavanjem resursa utemeljenih na istraživanju, promicanjem usklađivanja obrazovanja i poticanjem inovacija u praksi.

Strateški ciljevi FoNSE-a, olakšavanje misije ESNO-a, podrška razvoju uloga specijalističkih medicinskih sestara, poticanje interdisciplinarnе suradnje, promicanje izvrsnosti u praksi i zagovaranje prepoznavanja medicinskih sestara specijalista kao ključnih komponenti zdravstvenog sustava, pokazuju njegovu predanost izgradnji održivog i utjecajnog okvira za profesiju. Zajedno, ESNO i FoNSE predstavljaju kohezivan i sinergijski savez, kombinirajući političko vodstvo s operativnom stručnošću kako bi oblikovali buduću, otpornu i visokokvalitetnu radnu snagu specijalističkih medicinskih sestara diljem Europe.

POKRETANJE ČASOPISA WORLD OF HEALTH KAO SLUŽBENE ZNANSTVENE PLATFORME ESNO-A

Još jedna značajna prekretnica tijekom 7. kongresa ESNO-a bilo je službeno pokretanje časopisa World of Health, predstavljenog kao ESNO-ova namjenska znanstvena platforma (25). Ova inicijativa utjelovljuje ESNO-ovu predanost unapređenju izvrsnosti u sestrinstvu i zdravstvu diljem Europe pružajući dinamično mjesto za razmjenu znanja, širenje dokaza i znanstvenu suradnju. Časopis je zamišljen kao katalizator interdisciplinarnog dijaloga, uz isticanje ključnih doprinosa medicinskih sestara specijalista te jačanjem vidljivosti i utjecaja sestrinske znanosti u oblikovanju budućnosti zdravstvenih sustava. Inauguracija časopisa World of Health naglašava ESNO-ov strateški fokus na podršku praksi utemeljenoj na istraživanjima i promicanje ključne uloge medicinskih sestara specijalista u unapređenju skrbi usmjerene na pacijenta i utemeljene na dokazima u različitim zdravstvenim okruženjima.

OBJAVLJIVANJE GODIŠNJEG IZVJEŠĆA ESNO-A ZA 2024.

Nakon kongresa, službeno je objavljeno godišnje izvješće ESNO-a za 2024. (26), čime se konsolidira godina strateških napredaka i pojačava predanost ESNO-a jačanju specijalističkog sestrinstva diljem Europe. Izvješće pod nazivom „Udruga vođena vrijednostima: unapređenje autonomije medicinskih sestara za otporan europski zdravstveni sustav“ ističe ključna postignuća u standardizaciji obrazovanja, utjecaju na politike i profesionalnom priznanju. Naglašava ključnu ulogu ESNO-a u oblikovanju europske zdravstvene politike, zagovaranju usklađenih okvira za certificiranje i promicanju medicinskih sestara specijalista kao središnjih aktera u otpornosti zdravstvenog sustava i sigurnosti pacijenata. Izvješće također detaljno opisuje uspješnu provedbu inicijativa s velikim utjecajem, uključujući razvoj dopunskih programa cijepljenja, objavljivanje specijaliziranih obrazovnih resursa i kontinuirane doprinose europskim dijalozima o politici. Godišnje izvješće za 2024. služi i kao osvrt na prošli napredak i kao strateški plan za unapređenje inicijativa za vodstvo u sestrinstvu i izgradnju kapaciteta u nadolazećim godinama, s naglaskom na dugoročnu vrijednost i mjerljiv utjecaj.

ZAKLJUČAK

7. kongres ESNO-a u Zagrebu poslužio je kao prekretnica koja je naglasila znanstvenu rigoroznost i inovacije koje pokreću suvremenu sestrinsku praksu, a istovremeno je artikulirao jasnu stratešku viziju za budućnost

specijalističkog sestrinstva u Europi. Kongres je istaknuo bitnu ulogu medicinskih sestara specijalista kao katalizatora sistemske transformacije baveći se ključnim temama kao što su održivost okoliša, otpornost radne snage i skrb usmjerenu na pacijenta. Pokretanje FoNSE-a i časopisa World of Health pružilo je ključne infrastrukturne i znanstvene platforme za unapređenje prakse utemeljene na dokazima, usklađivanje obrazovanja i zagovaranje politika. Uz objavu godišnjeg izvješća ESNO-a za 2024., ove prekretnice zajedno odražavaju višedimenzionalnu strategiju usmjerenu na osnaživanje medicinskih sestara specijalista kako bi mogle biti predvodnice u sve složenijem zdravstvenom krajoliku. U konačnici, kongres je naglasio imperativ spajanja znanstvene izvrsnosti sa strateškim predviđanjem kako bi se izgradila otporna, pravedna i na čovjeka usmjerena budućnost europskih zdravstvenih sustava.

LITERATURA

1. Luo J, Zaman SI, Jamil S, Khan SA. The future of healthcare: green transformational leadership and GHRM's role in sustainable performance. *BIJ*. 2025;32(3):805–37. <https://doi.org/10.1108/BIJ-08-2023-0523>
2. Rys M, Topor-Madry R. From crisis to change: lessons learned and future trends in healthcare and public health. *JICA*. 2025;33(1):75–89. <https://doi.org/10.1108/JICA-10-2024-0054>
3. Magon A, Caruso R. Addressing a potential crisis in the Italian National Health System. *The Lancet*. 2023;401(10384):1262–3. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)00450-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)00450-6)
4. Michaeli DT, Michaeli JC, Albers S, Michaeli T. The Healthcare Workforce Shortage of Nurses and Physicians: Practice, Theory, Evidence, and Ways Forward. *Policy, Politics, & Nursing Practice*. 2024;25(4):216–27. <https://doi.org/10.1177/15271544241286083>
5. Kuhlmann E, Lotta G, Dussault G, Falkenbach M, Correia T. The workforce crisis in healthcare: Moving the debate to bridge evidence and policy. *Health Planning & Management*. 2024;39(3):607–13. <https://doi.org/10.1002/hpm.3792>
6. Gould KA. NEJM Group. Navigating the Clinician Shortage Crisis. *Innovations in Care Delivery NEJM Catalyst*. 2024. *Dimens Crit Care Nurs*. 2025;44(2):109–10. <https://doi.org/10.1097/DCC.0000000000000689>
7. Nieuwenhuijsen MJ. Climate crisis, cities, and health. *The Lancet*. 2024;404(10463):1693–700. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(24\)01934-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)01934-2)
8. Maibach E, Frumkin H, Ahdoot S. Health Professionals and the Climate Crisis: Trusted Voices, Essential Roles. *World Med & Health Policy*. 2021;13(1):137–45. <https://doi.org/10.1002/wmh3.421>
9. Levinson W. Medical Practice and the Climate Crisis. *JAMA*. 2024;332(6):497. <https://doi.org/10.1001/jama.2024.8163>
10. Von Eiff MC, Von Eiff W, Ghanem M. Value-based leadership in turbulent times: lessons from the Corona crisis and recommendations for post-pandemic management in the health sector. *Leadersh Educ Personal Interdiscip J*. 2021;3(2):157–69. <https://doi.org/10.1365/s42681-022-00029-w>
11. Notarnicola I, Dervishi A, Duka B, Grosha E, Gioiello G, Carrodano S, et al. A Systematic Review of Nursing Competencies: Addressing the Challenges of Evolving Healthcare Systems and Demographic Changes. *Nursing Reports*. 2025;15(2):56. <https://doi.org/10.3390/nursrep15020056>
12. Van Engen V, Bonfrer I, Ahaus K, Buljac-Samardzic M. Value-Based Healthcare From the Perspective of the Healthcare Professional: A Systematic Literature Review. *Front Public Health*. 2022;9:800702. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.800702>
13. Morse V, Warshawsky NE. Nurse Leader Competencies: Today and Tomorrow. *Nursing Administration Quarterly*. 2021;45(1):65–70. <https://doi.org/10.1097/NAQ.0000000000000453>
14. James AH, Bennett CL. Effective nurse leadership in times of crisis. *Nursing Management*. 2020;27(4):32–40. <https://doi.org/10.7748/nm.2020.e1936>
15. Stievano A, Caruso R, Friganović A. The Specialist Nurse in European Healthcare 2030: ESNO Congress 2024 Highlights. *Healthcare*. 2024;12(16):1623. <https://doi.org/10.3390/healthcare12161623>
16. European Commission. European Pillar of Social Rights - Building a fairer and more inclusive European Union - European Commission [Internet]. 2017 [cited 2025 Jul 7]. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en (accessed 2025 Jul 7)
17. European Commission. Towards a stronger engagement with civil society for better policymaking in the EU [Internet]. 2023 [cited 2025 Jul 7].
18. European Commission. Impact of COVID-19 on mental health in Europe [Internet]. 2021 [cited 2025 Jul 7]. <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2020/living-working-and-covid-19-first-findings-april-2020> (accessed 2025 Jul 7)
19. European Institute for Gender Equality (EIGE). European Union | Index | 2022 | Gender Equality Index | European Institute for Gender Equality [Internet]. 2022 [cited 2025 Jul 7]. <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022> (accessed 2025 Jul 7)

20. European Commission. The EU Mutual Learning Programme in Gender Equality – Combatting digital forms of violence against women – Finland – 6-7 February 2025 - European Commission [Internet]. [cited 2025 Jul 7]. https://commission.europa.eu/publications/eu-mutual-learning-programme-gender-equality-combatting-digital-forms-violence-against-women-finland_en (accessed 2025 Jul 7)
21. European Environment Agency. Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe | European Environment Agency's home page [Internet]. 2020 [cited 2025 Jul 7]. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/healthy-environment-healthy-lives> (accessed 2025 Jul 7)
22. European Commission. Europe's Digital Decade | Shaping Europe's digital future [Internet]. 2021 [cited 2025 Jul 7]. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade> (accessed 2025 Jul 7)
23. European Parliament. Procedure File: 2025/2062(INI) | Legislative Observatory | European Parliament [Internet]. 2025 [cited 2025 Jun 29]. [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2025/2062\(INI\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2025/2062(INI)) (accessed 2025 Jun 29)
24. ESNO. Book of abstracts | Esno Zagreb 2025 [Internet]. 2025 [cited 2025 Jun 29]. <https://esnozagreb2025.com/book-of-abstracts/> (accessed 2025 Jun 29)
25. World of Health. About journal – World of Health [Internet]. 2025 [cited 2025 Jun 29]. <https://worldofhealth.net/about-journal/> (accessed 2025 Jun 29)
26. ESNO Annual Report 2024.pdf [Internet]. [cited 2025 Jun 29].